

Жук Ольга Іванівна

к.е.н., доцент,
завідувач кафедри управління та
бізнес-адміністрування
ДВНЗ „Прикарпатський національний
університет ім. В.Стефаника”
м.Івано-Франківськ

Томашевська Антоніна Василівна

к.е.н., доцент
кафедри управління та
бізнес-адміністрування
ДВНЗ „Прикарпатський національний
університет ім. В.Стефаника”
м.Івано-Франківськ

Розвиток українсько-польської економічної співпраці

Анотація. У статті розглянуто україно-польські відносини, насамперед економічні. Проаналізовано проблеми та стан сучасних економічних відносин України та Польщі у різних сферах, на фоні ускладнення політичного становища між країнами. Проаналізовано макроекономічні показники обох держав, рівень доходу, споживання, наявні зовнішньо-торгівельні відносини. Досліджено експортні відносини в сільськогосподарському секторі. У середньостроковій перспективі історія все ж таки, скоріше за все, залишиться основним проблемним питанням у двосторонніх відносинах. Ініціативи у сфері регіональної безпеки також можуть стати платформами для двосторонньої співпраці. Надання більшого значення українським питанням у порядку денному Вишеградської групи або Ініціативи трьох морів може бути корисним для обох держав.

Вступ. Двосторонні відносини Польщі й України повною мірою відображають геополітичні складнощі, взаємний зв'язок між суспільствами та культурний контекст останнього століття в історії Східної Європи. Ці відносини розвиваються під впливом міркувань безпеки та обопільного прагнення до більш тісної співпраці – або навіть альянсу. Але й їм не вдалося уникнути ряду непорозумінь та конфліктів. Сусідство із величезним потенціалом залишається вразливим, на цей раз не стільки через маніпуляції великих держав, скільки через зміни регіонального середовища та внутрішні політичні процеси.

Польща першою визнала незалежність України в 1991 році. Обидві держави сприймають одна одну як стратегічні партнери; і сприйняття це збереглося протягом майже тридцяти років, сповнених радикальних змін в міжнародному середовищі та внутрішніх політичних трансформацій в обох державах. Стан двосторонніх відносин між ними продовжує бути одним із визначальних факторів регіональної стабільності.

При згадуванні польсько-українських відносин слово «історія» одразу ж спадає на думку. Історія відносин між двома країнами є справді тривалою й впливає на поточні політики обох держав різними шляхами.

З одного боку, турбулентна та складна історія обох народів у ХХ столітті є частиною колективної пам'яті – події, свідками яких були люди на два-три покоління старші на нас. Епохальні події наприкінці Першої світової війни були пов'язані із боротьбою за незалежність як Польщі, так і України. Результати виявились різними для двох народів. Боротьба ця створила кілька драматичних епізодів, як, наприклад, зіткнення у Львові чи спільна боротьба проти Радянської Росії, що завершилася підписанням Ризького миру 1921 року, – і ці епізоди продовжують впливати на те, як поляки й українці сприймають одні одних. Події міжвоєнного періоду й особливо під час Другої світової війни дали поштовх новому колу ускладнень, що супроводжувалися гострою емоційною реакцією. Ця історія близька до нас. Вона все ще викликає живі

спогади, завдяки чому є частиною політичного процесу в обох країнах і фактором, що впливає на їхню політику стосовно одна одної.

Більш віддалена історія, як правило, веде відлік від часів Київської Русі та Польського королівства часів династії П'ястів і теж впливає на взаємне сприйняття українців і поляків. Історія створює міфи й символи, будує наративи та впливає на ідентичності. Протягом тривалого часу поляки й українці знали періоди спільної боротьби проти зовнішніх загроз, ситуативних альянсів та війн між собою. Вони бували об'єднані й роз'єднані питаннями релігії, мови, прав та кордонів. Проблеми такого роду є типовими для відносин між сусідніми державами в Європі. Однак для Польщі та України справи були більш складними «завдяки» близькості до великих держав – Росії, Австрії та Пруссії. Суперечки та лінії розподілу між поляками й українцями активно використовувалися або підсилювалися могутніми сусідами.

Новітня історія надала нових шансів на побудову двосторонніх відносин, які були б побудовані на довірі й приносили спільну користь. Польща й Україна скористалися цими шансами. В них спільне бачення проблем безпеки в Східній Європі, вони підтримують одна одну з цілого ряду питань і вважать одна одну стратегічними партнерами.

1. Розвиток польсько-української співпраці : макроекономічний аспект

У 1992 році Польща й Україна підписали Угода про добросусідство, дружбу та співробітництво. За два роки було підписано декларацію принципів взаємовідносин, що підкреслила стратегічне значення країн одна для одної. Увага у двосторонніх відносинах періоду 1990-х років головним чином зосереджувалася на проблемах економіки, торгівлі та історичних питаннях. Сторонам вдалося значною мірою досягти примирення, що базувалося на формулі «пам'ятаємо минуле, але думаємо про майбутнє». Через те, що і Варшава, і Київ були зосереджені на питаннях, не пов'язаних із історією, якийсь час навіть здавалось, що такий підхід спрацює. Україна займалася

реформами та розбудовою держави, а Польща готувала порядок денний для приєднання до НАТО та ЄС. Здавалося, що про проблемні питання історії можна забути. [3]

Польща грала важливу роль в подіях «Помаранчевої революції» в Україні в 2004 році. Президенти Польщі та України зазвичай мали хороші особисті стосунки й налагоджені канали комунікації. Приклад Александра Квасневського та Леоніда Кучми став особливо важливим в часи політичної кризи в Україні у 2004-2005 роках. «Помаранчева революція» привела до влади прозахідні політичні сили в Україні. «Прозахідні» в ті часи означало також і «такі, що виступають за тіснішу дружбу із Польщею», яка вважалася одним із кращих партнерів України в Європі. Образ Польщі, які виступає адвокатом українських інтересів в ЄС, був в ті часи особливо популярним серед українців.

Підтримка України з боку Польщі збереглася навіть коли Київ розвернув свою зовнішню політику в російський бік за часів президента Януковича. Варшава активно лобіювала проект Східного партнерства ЄС в цілому та Угоду про асоціацію між ЄС та Україною зокрема. Місія Кокса-Квасневського була започаткована у 2012 році для врегулювання складних наслідків «вибіркового правосуддя», яке негативно впливало на відносини між Україною та ЄС із моменту ув'язнення Юлії Тимошенко. Після подій Євромайдану відносини між Польщею та Україною повернули значну частину оптимізму. Однак, справи погіршилися внаслідок окупації Криму Росією. Довгострокові наслідки кроків Кремля в Україні відчули як в Києві, так і в Варшаві. Стратегічне партнерство вимагало перегляду порядку денного. [4]

Міцність стратегічного партнерства між Польщею та Україною є похідною спільного розуміння безпекових викликів у Східній Європі. Незважаючи на те, що Польща та Україна знаходяться у різних стратегічних умовах – Польща, на відміну від України є членом ЄС та НАТО – обидві вони сприймають російський ревізіонізм як серйозну загрозу. Частково це обумовлюється і спільним історичним досвідом.

Питання безпеки відіграють найважливішу роль у порядку денному двосторонніх відносин. Вже у 2014 році сторони розуміли важливість надійної, стабільної та передбачуваної співпраці. Польща була однією з країн-ініціаторів проекту Східного партнерства у 2008 році, який було націлено на те, щоб зробити східні кордони ЄС більш безпечними та наблизити шість цільових країн до європейських стандартів. Багато що змінилося з того часу: у 2008 році питання м'якої безпеки здавалися першочерговими, і нормативна сила ЄС була найкращим інструментом для їх врегулювання. Сьогодні жорстка сила та армія грають більшу роль в роботі системи регіональної безпеки, і нормативної сили ЄС вже недостатньо для того, щоб тримати ситуацію під контролем.

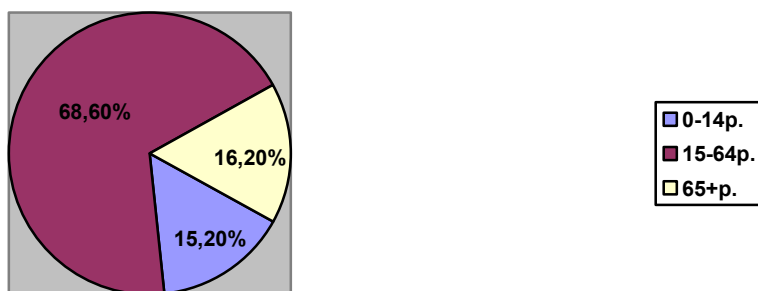
Продовжуючи виступати за більш активну участь ЄС у справах безпеки Східної Європи, Польща також покладається на рішення НАТО. Варшава приймала саміт НАТО у 2016 році, де було погоджено надання Україні комплексного пакету допомоги. На цьому ж саміті країни Альянсу вирішили розмістити багатонаціональні батальйони НАТО у Польщі, Естонії, Латвії та Литві. Україна вітала ці кроки.

Польща послідовно стоїть на позиції, що двері НАТО мають бути відкриті для України. Разом з цим Польща залишається одним із ключових постачальників військової допомоги Україні, беручи участь у спільних навчаннях та тренуваннях. Литовсько-польсько-українська бригада була утворена у 2016 році.

Ми звикли вважати, що демографічна катастрофа в Україні є наслідком низького рівня життя в країні. Але у більш успішній Польщі відсоток працездатного населення не відрізняється від нашого. *(рис.1)* До того ж поляки, як і українці, часто виїжджають з країни у пошуках заробітку.

З моменту повалення комуністичного режиму Польща зробила величезні кроки вперед, аби вивести свою економіку на високий рівень. Завдяки реформам нового уряду вже на початку 90-х польська економіка поволі почала "відроджуватися". Реформа податкової системи, приватизація, девальвація злотих і зростання приватного сектора почали давати свої результати. У 1997

ВВП Польщі становив \$ 135,8 млрд, або \$ 6406 на душу населення. У 1998 національний прибуток зріс на 6,3 %. У 2000 році ВВП країни зріс до \$ 149,8 млрд. Сьогодні, згідно з даними Index of Economic Freedom ВВП Польщі складає \$ 470 млрд, а темп зростання ВВП сягає 4,8 %.

Рис.1. Структура населення Польщі*.

* Джерело: побудовано авторами на основі [8]

Показник ВВП характеризує можливості економіки щодо забезпечення доброботу населення в трьох аспектах:

- ефективності розподілу виробництва на продукти проміжного та кінцевого призначення;
- структури кінцевого попиту (споживання, нагромадження, внутрішньоторговельне сальдо);
- первинних доходів.

ВВП є також основою вимірювання структури виробництва, міжнародних порівнянь якості життя, оцінки дефіциту державного бюджету, грошової емісії та ін. Його головною особливістю є охоплення вартості тільки тих товарів і послуг, які вироблені на території даної країни.

Реальний валовий внутрішній продукт України в 2018 році зріс на 3,3%. Про це свідчать оперативні дані Державної служби статистики. Номінальний ВВП становив 3,5587 трлн грн, в розрахунку на одну людину - 84,19 тис грн. Дефлятор ВВП (так звана "макроінфляція") становив 15,4%. Нацбанк в кінці січня 2019 року погіршив оцінку зростання ВВП України в 2018 році з 3,4% до

3,3%. Згідно з консенсус-прогнозом, складеним Мінекономрозвитку, зростання ВВП України в 2018 році оцінювалося на рівні 3,1%. Держбюджет 2018 року було побудовано на прогнозі зростання економіки на 3%. Найбільші темпи зростання показали сфери фінансової та страхової діяльності (+12,4%), сільське господарство (+7,8%) і будівництво (+7,2%). Падіння відбулося в сфері освіти (-1,1%) та медицини (-1,7%).

В таблиці 2 наведено показники темпів зростання ВВП України, США, Польщі, Японії, Німеччини. Ця таблиця дозволяє отримати порівняльний аналіз динаміки ВВП України та ВВП провідних країн світу.

Таблиця. 2

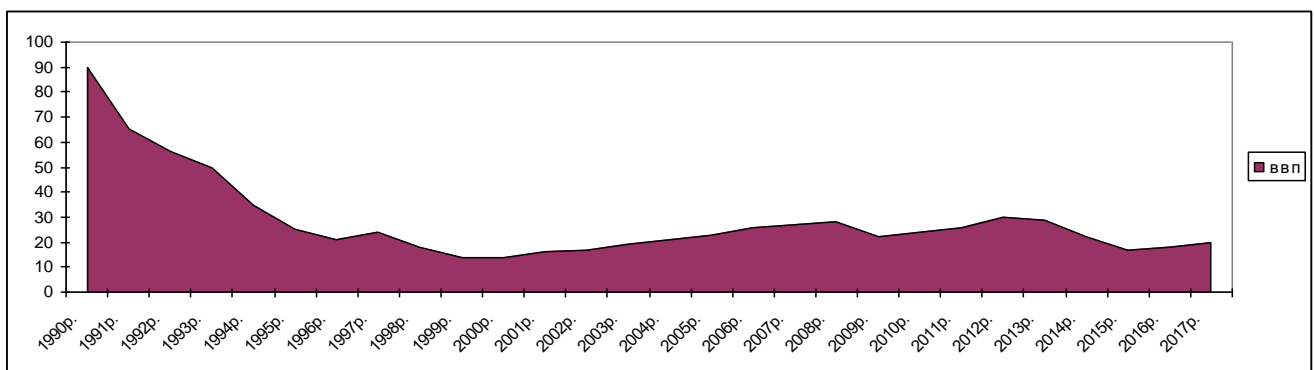
**Динаміка ВВП України та інших країн світу за 1990-2017 рр.,
млрд.дол. США**

Роки	Україна			США		Польща		Японія		Німеччина	
	ВВП, млрд.дол.	ВВП, на душу насел.	Доля у світовому ВВП, %	ВВП, млрд.дол.	ВВП, на душу насел.	ВВП, млрд.дол.	ВВП, на душу насел.	ВВП, млрд.дол.	ВВП, на душу насел.	ВВП, млрд.дол.	ВВП, на душу насел.
1990	90	1742	3,98	5980	23954	66	1 738	3104	25417	1714	22220
1991	85	1645	3,58	6174	24405	85	2 247	3537	28844	1809	23269
1992	79	1530	3,11	6539	25493	94	2 471	3853	31376	2064	26334
1993	69	1338	2,67	6879	26464	96	2 512	4415	35866	2007	25489
1994	54	1051	1,96	7309	27776	111	2 887	4850	39269	2148	27088
1995	49	958	1,61	7664	28782	142	3 696	5334	43440	2523	31730
1996	45	885	1,45	8100	30068	160	4 154	4704	38467	2437	30564
1997	50	992	1,61	8609	31572	159	4 129	4324	35022	2157	27046
1998	42	840	1,37	9089	32949	174	4 523	3915	31908	2178	27341
1999	32	646	1	9666	34621	170	4 401	4433	36027	2131	26796
2000	31	632	0,94	10290	36450	172	4 459	4731	38532	1886	23719
2001	38	782	1,16	10625	37273	191	4 946	4160	33846	1881	23687
2002	42	871	1,24	10980	38166	199	5 163	3981	32289	2007	25205
2003	50	1046	1,31	11512	39677	218	5 659	4303	34808	2424	30360
2004	65	1370	1,51	12277	41922	255	6 644	4656	37689	2726	34166
2005	86	1825	1,85	13095	44307	306	7 980	4572	37218	2766	34697
2006	108	2304	2,14	13858	46437	345	8 992	4357	35434	2903	36448

2007	143	3065	2,52	14480	48062	429	11 194	4356	35275	3324	41815
2008	180	3874	2,9	14720	48401	534	13 928	4849	39339	3624	45699
2009	117	2529	1,98	14481	47002	440	11 475	5035	40855	3298	41733
2010	136	2553	2,11	14958	48373	480	12 507	5495	44508	3304	41786
2011	163	3559	2,29	15534	49791	529	13 800	5896	48168	3628	46810
2012	176	3866	2,42	16254	51450	500	13 058	5960	48603	3426	44065
2013	182	3954	2,53	17299	52787	524	13 684	5156	40454	3601	46513
2014	130	2421	1,91	17975	54598	545	14 237	4849	38096	3699	47903
2015	91	2125	1,92	18120	56207	477	12 475	4383	34474	3364	41177
2016	93	2185	1,5	18624	57467	471	12 332	4939	38894	3467	41936
2017	112	2194	1,3	19390	59501	510	13429	4872	38440	3700	44550

- Джерело: побудовано авторами на основі [5].

На *рис. 2* показано процес зближення показників ВВП України на душу населення до Польщі, оскільки у 1990р. рівень конвергентності ВВП становив 90%. Проте показники різко впали до 1996р. і становили вже 25%. Піки зближення становили близько 30% у 2008р. і 2013р., але економічні кризи знову приводили до зменшення показників.

Рис. 2. Конвергенція України щодо Польщі

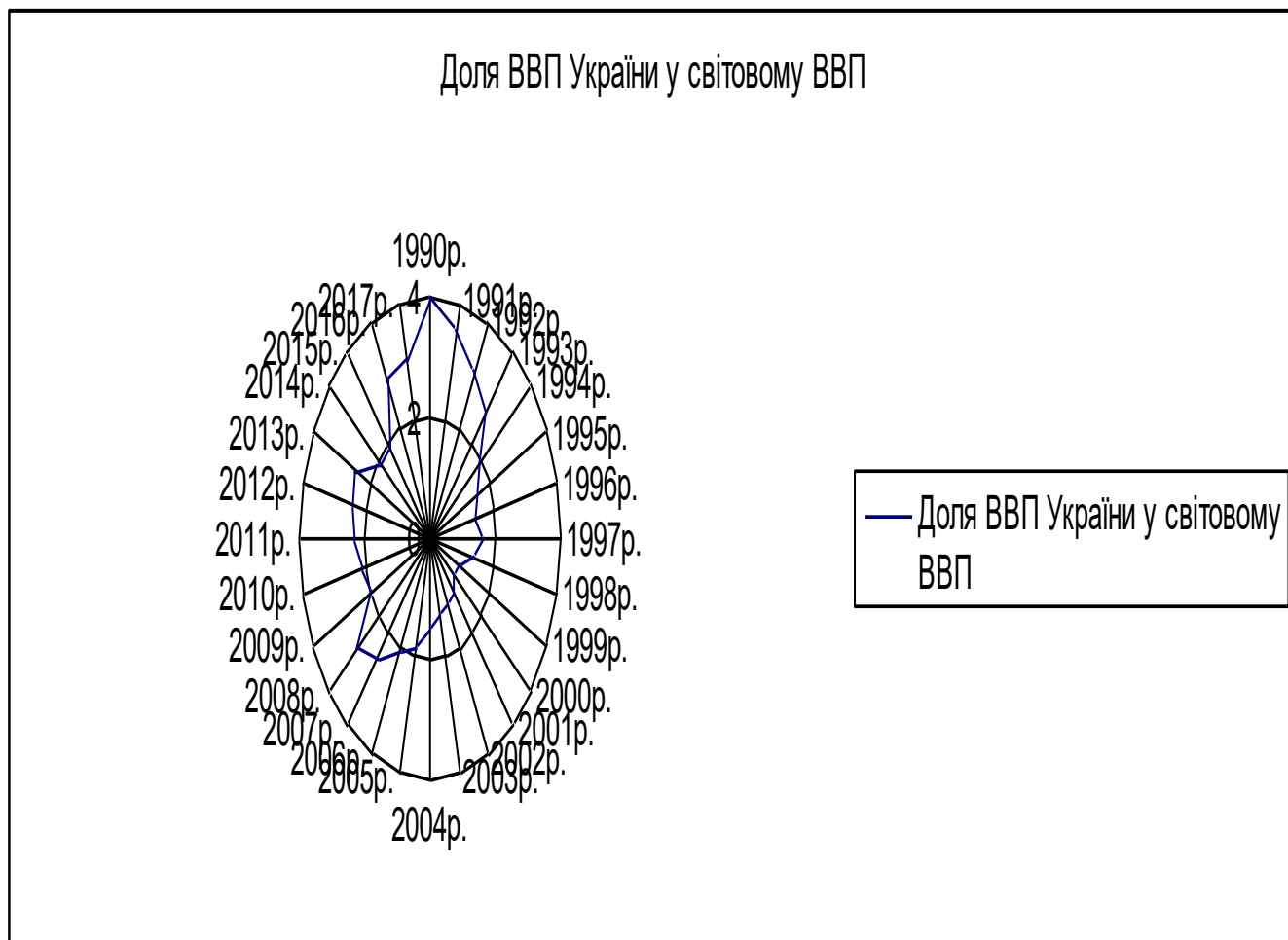
- Джерело: розраховано авторами на основі [8] без врахувань тимчасово окупованих земель АРК та частини Донецької та Луганської областей

Частка України у світовій економіці з 1992 по 2017 рік зменшилася в три рази – до менш ніж 1,3% з 3,11% світового ВВП. У 1992 році частка ВВП України в загальносвітовому ВВП становила приблизно 3,1%, за

чверть століття цей показник впав більш ніж в три рази – станом на 2017 рік він становив менше ніж 1,5%.

Таким чином, вага і вплив нашої країни в світі за ці 25 років скоротилися більш ніж втричі (рис. 3).

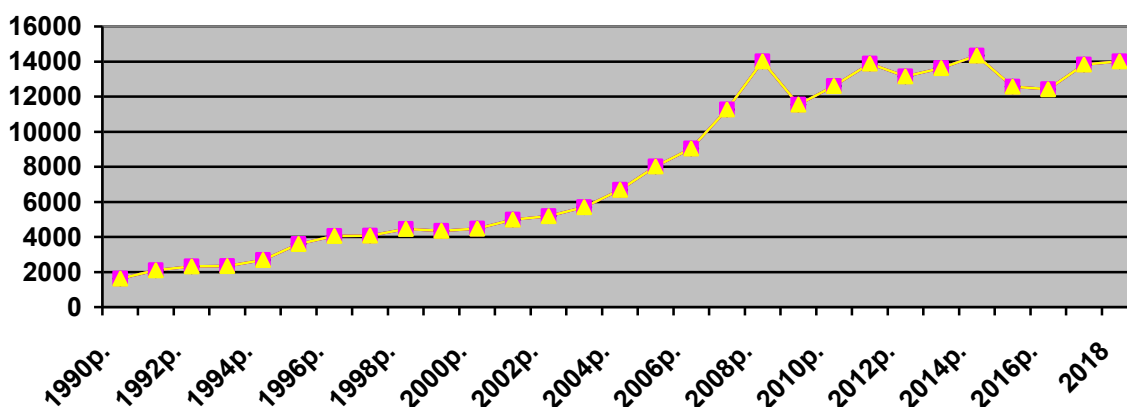
Рис. 3. Частка ВВП України в загальносвітовому ВВП за 1990-2017 рр.*

* Джерело: побудовано авторами на основі [9].

На даний момент польський ринок став одним із найбільш розвинених світових ринків за рейтингом FTSE Russell. Таким чином, Польща офіційно увійшла до групи найбільш розвинених світових країн згідно із класифікацією агентства FTSE Russell і стала 25 країною із розвинутою економікою. Рішення про включення Польщі до групи країн із розвинутою економікою оголосили ще рік тому FTSE Russell. Провайдер індексів фондового ринку та відповідних служб даних перевело Польщу з категорії ринків, що розвиваються, до категорії

розвинутих ринків. Цього ж року відбулася офіційна церемонія переведення Польщі у новий статус. [3]

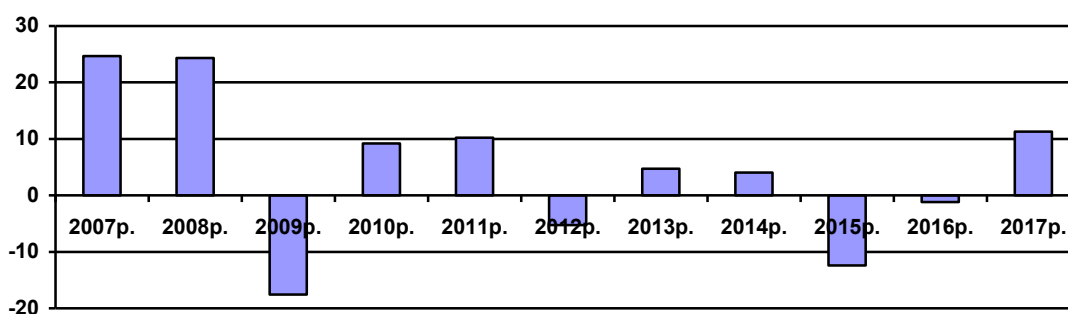
Польща, яка стартувала на початку 90-х майже з однакових з Україною позицій, зараз випереджає нашу державу за показником ВВП на особу майже в 4 рази. До того ж, інфляція у наших сусідів з 2000 року лише двічі перевищила позначку в 5%, а в Україні вона два рази була нижчою за 6% за той самий час. ВВП на душу населення становить 14 000 доларів. *(рис.4)* Для Європейського союзу це не багато, але сказати, що Польща бідуює, також не можна. Для порівняння, у Норвегії — 69 500, Німеччині — 36 000, Португалії — 17 500, Румунії — 8 300.

Рис.4 Динаміка ВВП на душу населення Польщі за 1990-2018 рр., млрд.дол. США*

* Джерело: складено авторами на основі [8]

Навіть в кризу 2008 року, коли економіка України впала майже на 15%, польський ВВП продовжив зростання.*(рис 5)*

Рис.5 Зростання/ падіння ВВП на душу населення Польщі до попереднього року, %*

- Джерело: складено авторами на основі [8]

Розмір середньої зарплати в 2018 році в Україні становив 9223 грн, а у Польщі – 4540 злотих. У перерахунку на євро поляки отримують майже у чотири разів більше ніж українці. Для порівняння середня зарплата в 2016 році склала 4047,21 злотих. У 2015 році це було 3899,78 злотих, тоді як у 2014 році - 3783,46 злотих. В середньому, ціни на товари та послуги в Польщі виросли на 2% порівняно з 2017 роком. Таким чином, при номінальному зростанні на 5,5%, збільшення реальної зарплати в Польщі склало 3,4%.(табл.2)

Таблиця 2

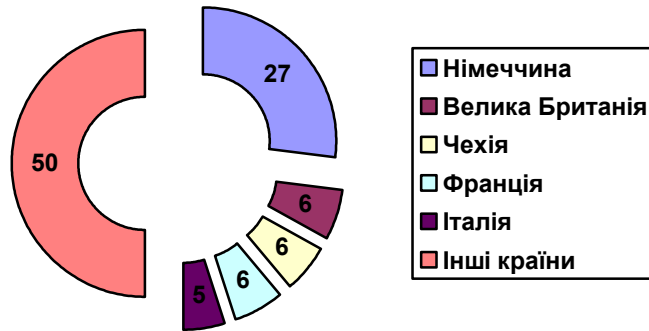
Порівняння зарплат та інфляції в Польщі та Україні за 2018р.

Показник	Польща		Україна	
	злотих	євро	гривні	євро
Середня зарплата за рік	4540	1050	9223	307
Рівень інфляції	2%		9%	

- Джерело: побудовано авторами на основі [8]

Головні торговельні партнери Польщі — заможні країни ЄС

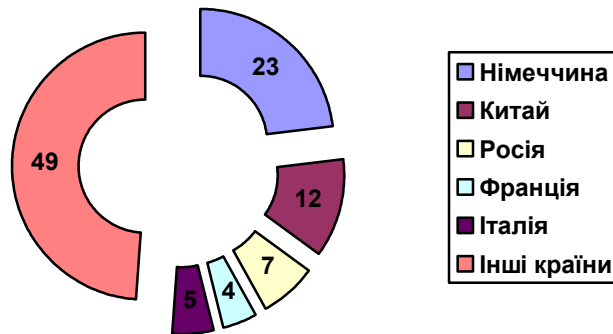
В той час, коли політика України була багатовекторною, а керівники підприємств злякалися конкуренції та чіплялися за ще радянські економічні зв'язки та низькі ціни на енергоносії, Польща перейшла до заощадження енергії та інтеграції з Євросоюзом. Шлях до ЄС зайняв майже 10 років, але зараз головні експортні партнери наших сусідів — Німеччина, Велика Британія, Чехія, Франція та інші країни ЄС. (рис.6)

Рис.6 Топ 5 країн куди експортує Польща

Джерело: складено авторами на основі [8]

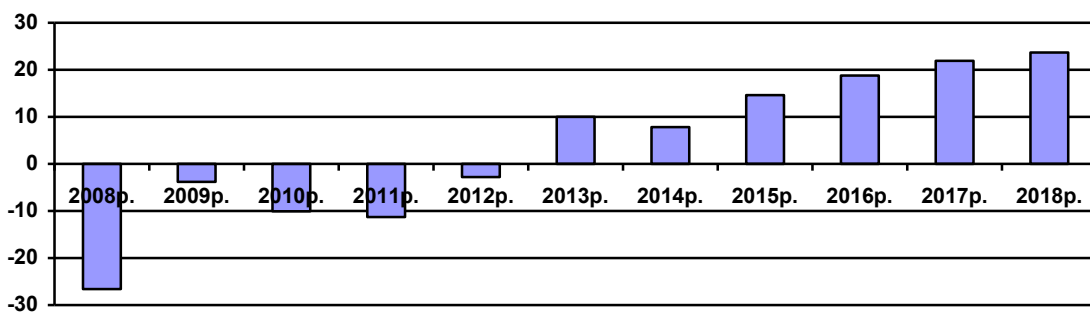
А от в імпорті суттєву частку займають Китай та РФ (рис. 7)

Рис.7 Топ 5 країн звідки імпортує Польща

Джерело: складено авторами на основі [8]

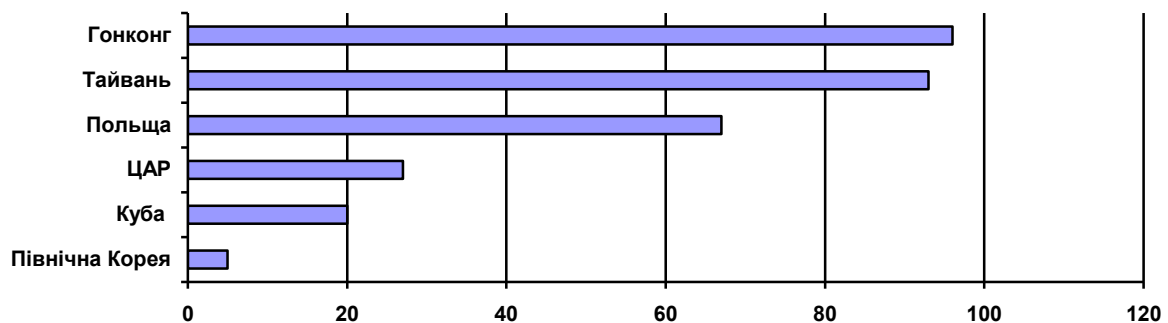
При тому Польща протягом принаймні останніх шести років більше експортує, ніж імпортує, тобто отримує більше валюти, ніж віддає іншим країнам. (рис.8)

Рис.8 Баланс зовнішньої торгівлі Польщі, мільярди доларів

Джерело: складено авторами на основі [1]

Відкривши Польщу заходу, уряд створив умови для активного розвитку бізнесу. І дуже довго Польща випереджала Україну за показником свободи бізнесу. У нашому регіоні інвестори зазвичай віддавали перевагу Польщі, а не Україні. Польща — середнячок у світі: є багато держав, що мають більш привабливі умови. Втім, вона не стоїть осторонь інвестиційного потоку. Українські айтишники, які активно переїжджають до Польщі, є ще одним підтвердженням цього факту. Рейтингу свободи ведення бізнесу Польща займає – 82 місце. (рис.9)

Рис.9 Рейтинг свободи бізнесу(максимально 100б.) , 2018р.

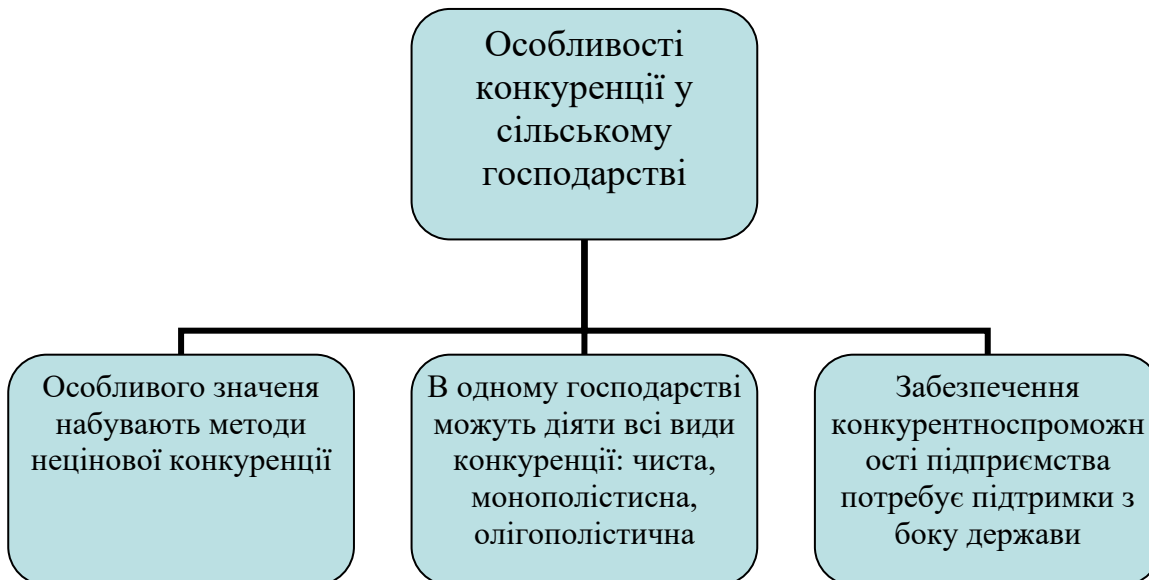
Джерело: складено авторами на основі [1]

Оскільки Польща є членом Європейського Союзу, то між Україною та Польщею діє Зона вільної торгівлі. Результатом Зони вільної торгівлі, який підприємці та економіка України вже відчули, стало скасування мит на українську експортну продукцію на ринки країн Євросоюзу. Тобто, вироблена в Україні продукція фактично здешевіла, а, отже, стала більш конкурентною, аніж раніше.

Зона вільної торгівлі також передбачає полегшення доступу українських товарів на ринки країн ЄС. Адже відповідно до Угоди, українське законодавство, регулювання та стандарти безпечності продукції “підтягуються” до європейських. І виробнику, щоб вийти на новий ринок, стає простіше отримувати документи про відповідність вимогам ЄС. Вищі стандарти виробництва стимулюватимуть зростання якості українського продукту і для внутрішнього ринку України.

2. Польсько-українська співпраця в галузі сільськогосподарства

В умовах ринкової економіки конкуренція існує і в сільському господарстві. Проте тут вона має певні особливості, зумовлені низкою специфічних чинників, зокрема тим, що земля є предметом і водночас знаряддям виробництва. Різноманітність форм господарювання в сільському господарстві, його багатогалузевий характер зумовлюють існування різних видів конкуренції, серед яких переважає нецінова конкуренція. У зв'язку з тим що нині в Україні земля є приватною власністю, міжгалузева конкуренція не спричинює переливу капіталу в інші галузі господарства. Особливості конкуренції у сільському господарстві наведено на *рис.10*

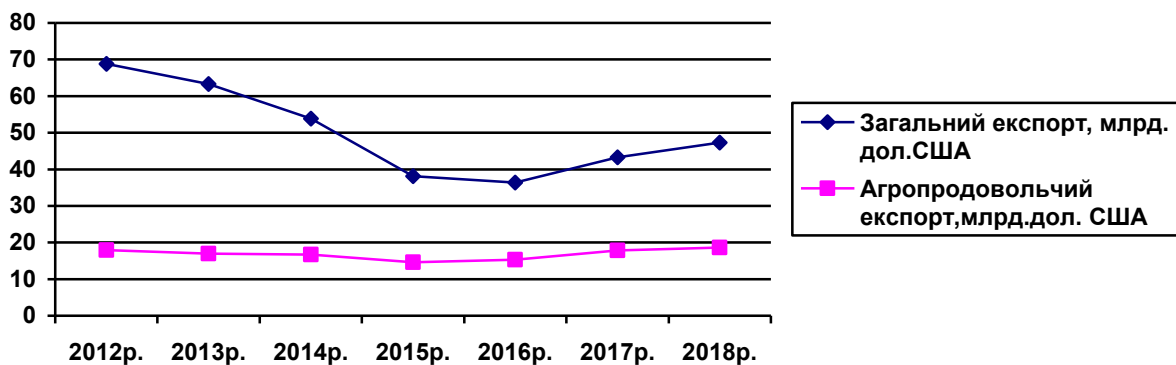

Рис.10 Особливості конкуренції у сільському господарстві.

Джерело: складено авторами

Зовнішня торгівля відіграє важливу роль в економіці України. Тенденцією протягом 2013-2017 років було скорочення виручки від експорту товарів з одночасним скороченням експорту агропромислової продукції. Не дивлячись на загальний негативний тренд, у 2017 році спостерігалось зростання експорту, в тому числі і на сільськогосподарську продукцію. За 2018 рік загальний експорт продукції склав 43,3 млрд дол. США, що на 19% більше ніж за 2017 рік. А за результатами 2018 року загальний експорт продукції з України становив 47,3 млрд дол. США, що на 9,2% більше порівняно з 2017 роком. [9]

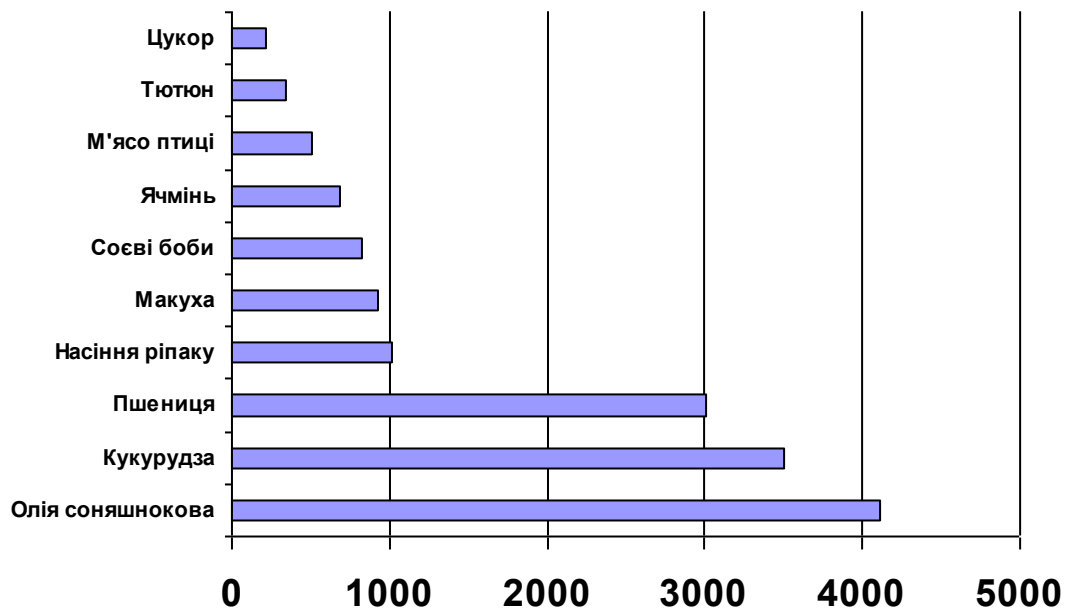
Динаміка агропродовольчого експорту демонструвала аналогічний тренд як і решта експортних товарів, проте темпи скорочення агропродовольчого експорту були меншими ніж загального і, не дивлячись на спад після кризових 2012/13 років, зростання поставок спостерігалось вже у 2016 році. Історично рекордний обсяг агропродовольчого експорту спостерігався у 2012 році, він склав порядку 17,9 млрд дол. США. Проте цей показник було перевершено – за результатами 2018 року було реалізовано закордон агропродовольчої продукції на 18,6 млрд дол США. Таким чином, за останні 10 років експорт агропродовольчої продукції з України виріс в два рази. (рис 11) [8]

Рис.11 Динаміка експорту з України 2018 рік, млрд дол. США

Джерело: складено авторами на основі [8]

За останні 5 років частка продукції АПК у структурі експортної виручки України зросла з 31% у 2014 році до 39,3% у 2018. Проте варто зазначити, що основу аграрного експорту все ще становить експорт сировини, а саме продукція рослинного походження – пшениця, кукурудза, ячмінь та соєві боби. Частка цієї продукції в структурі становить порядку 55%.

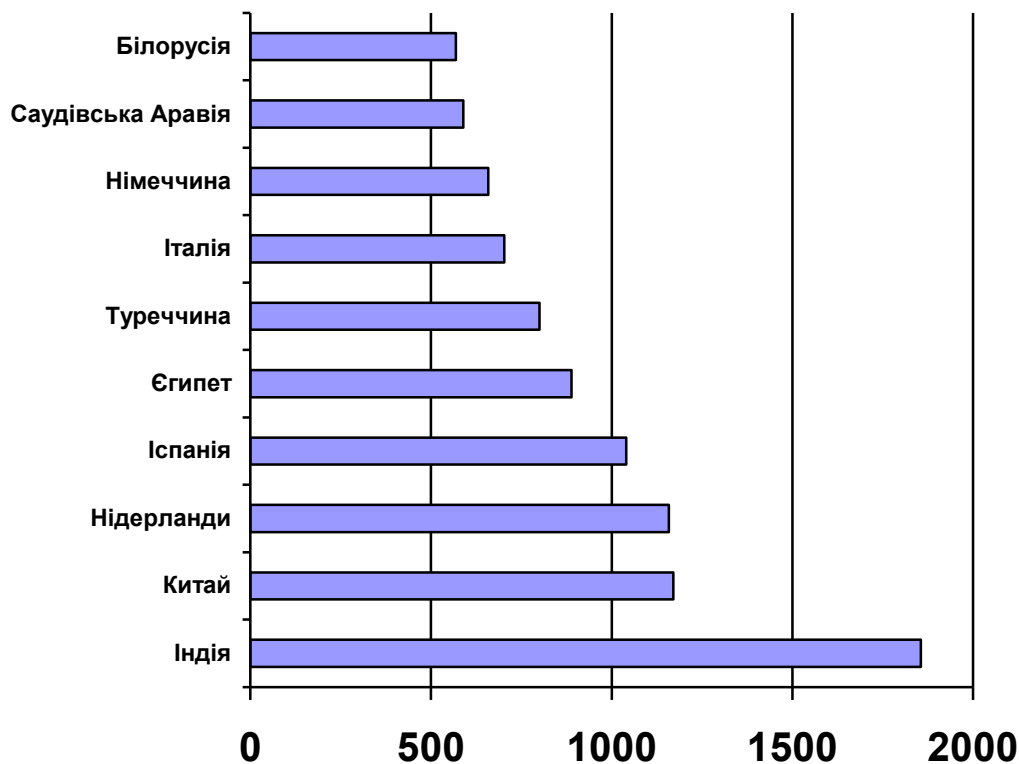
Рис.12 Топ-10 продуктів агропродовольчого експорту, 2018 рік, млн дол. США

Джерело: складено авторами на основі [6]

Левову частку в аграрному експорті займає соняшникова олія, обсяг її реалізації за 2018 року склав 4,1 млрд дол. США. Україна вже декілька років поспіль є світовим лідером з виробництва і експорту соняшникової олії. Решту ключових позицій займають зернові культури (кукурудза, пшениця, ячмінь), а також олійні (соеві боби) і продукти переробки олійних (макуха соняшникова). Ці ТОП-10 продуктів становлять 81% всього експорту агропродовольчих продуктів з України. (рис 12)

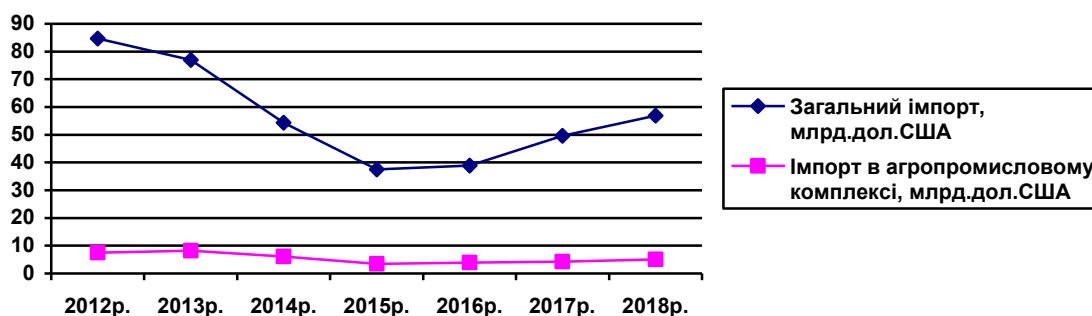
Основним ринком збуту української сільськогосподарської продукції залишається ринок Азії, котрий дещо зменшив частку в структурі українського експорту у 2018 до 44,6%, з 45% у 2017р. Основними країнами-партнерами з Азії у 2018 році виступали – Індія, Туреччина і Китай. На другому місті – країни ЄС, з часткою в 33%, де головними партнерами є Нідерланди, Іспанія і Італія. Трійку лідерів закривають країни Африки, котрі в свою чергу займають 12,3%. Основними партнерами з Африки є Єгипет, Туніс і Марокко. [7] (рис13)

Рис.13 Топ-10 ринків збуту української продукції, 2018 рік, млн. дол.США
 Джерело: складено авторами на основі [6]

У 2017 році імпорт продукції АПК зріс на 10,5% порівняно з 2016 і досяг 4,3 млрд дол. США. А за результатами 2018 року загальний експорт продукції з України становив 56,9 млрд дол. США, що на 14,7% більше порівняно з 2017 роком. (рис14) [5]

Рис.14 Динаміка імпорту до України, 2018 рік, млрд дол. США

Джерело: складено авторами на основі [6]

Останніми роками Україна нарощує імпорт з Польщі, яка займаю першу сходинку у структурі агропродовольчого імпорту України. За весь 2018 рік імпорт із зазначеної країни становив 469,7 млн дол. США. На другій позиції

знаходиться Німеччина – 435,8 млн дол. США, а третє місце займає Туреччина – 371,6 млн дол США. Сумарно топ-10 країн-постачальників агропродовольчої продукції в Україну займають 51% всього агропродовольчого імпорту України.

Щоб наочно порівняти плюси і мінуси різних моделей збуту продукції для українських експортерів, розсортуюмо їхні характеристики в *таблиці 3*

Таблиця 3

Плюси і мінуси різних моделей збуту продукції для українських експортерів

Модель	Підстави для вибору	Переваги	Недоліки
Непрямий експорт/торговельна марка	1. Нестача фінансових ресурсів. 2. Відсутність власного бренду/ресурсів для його просування на цільовому ринку. 3. Відносно невеликі обсяги виробництва.	1. Низька вартість освоєння нового ринку. Компанія-експортер, по суті, платить тільки за сертифікацію своєї продукції і приведення її у відповідність до стандартів цільового ринку. 2. За умови високої якості продукції знайти партнера неважко.	1. Нижча маржа прибутку порівняно з прямим експортом через партнера або дочірню компанію. 2. Відсутність контролю над стратегією просування та продажу продукції. 3. Відсутність власної торговельної марки і бренду. Компанія залишається "невпізнанною" на цільовому ринку.
Дочірня компанія	1. Наявність достатніх обсягів фінансових ресурсів. 2. Великий обсяг цільового ринку. 3. Високий	1. Повний контроль над усіма етапами виробництва, експорту, просування, продажу	1. Висока вартість і тривалість процесу створення дочірньої компанії.

	потенціал продажу продукції конкретного сегмента. 4. Сприятливий інвестклімат у країні, відсутність регуляторних бар'єрів для іноземних компаній.	продукції. 2. Ефективна і тривала присутність на цільовому ринку. 3. Додаткові можливості освоєння ринків зі схожими вимогами.	2. За відносно невисоких обсягів продажів інвестиції в дочірню компанію окупатимуться довго.

Джерело: складено авторами

Висновки. На зазначені зміни в українсько-польській торгівлі після 2014 р. суттєвий вплив мало набрання чинності Угоди про асоціацію між Україною і Європейським Союзом. Адже це полегшило українським підприємствам доступ на ринок ЄС, а підприємствам із країн-членів ЄС – на український ринок. На імпорті товарів в Україну з Польщі такі зміни формату українсько-польської торгівлі могли позначитися за двома напрямками. По-перше, полегшення доступу українським підприємствам на ринок ЄС і досвід, який українські підприємства набувають у цій діяльності, потребує нових посередників у їх комерційній діяльності на європейському ринку замість старих. Причому, не виключено, що до категорії останніх належать й деякі польські підприємства. Цілком можна вважати, що Польща для частини українського бізнесу була, свого роду, «вікном до Європи».

Утім, Угода про асоціацію між Україною і ЄС поступово позбавляє польський бізнес такого виду конкурентної переваги. По-друге, польські підприємства на українському ринку так чи інакше отримали нових конкурентів з інших країн Євросоюзу, пропозиція яких для української сторони могла бути вигіднішою за польську. Тому у деяких польських експортерів в Україну могли з'явитися додаткові стимули для досягнення переваг у цій конференції або ж освоєння якихось товарних ніш на українському ринку.

Крім торгівлі, польсько-українські економічні відносини розвиваються ще й у сфері інвестиційної діяльності. Причому в процесі, так би мовити, інвестиційного обміну між двома країнами Україна виступає реципієнтом польських інвестицій. Так, за даними Держстату України, станом на 1 жовтня 2017 р. сукупна вартість прямих інвестицій з Польщі в Україну становила 800,2 млн дол. США або ж 2,0 % від усіх прямих іноземних інвестицій в Україну на цю дату. До того ж протягом 2017 р. обсяг прямих інвестицій з Польщі в Україну зростає.

Що ж стосується прямих інвестицій з України в Польщу, то, за даними Держстату України, протягом минулого року вони скорочувались і станом на 1 жовтня 2017 р. становили лише 11,5 млн дол., або 0,2 % від сукупної вартості офіційних прямих інвестицій з України до інших країн світу [4]. Зі свого боку, українські підприємці, вочевидь, поки не розглядають прямі інвестиції у польську економіку як один із пріоритетних напрямів свого бізнесу. Мабуть, це пов'язано як з більшою привабливістю для них інших географічних ринків, так і з відносно невисоким рівнем менеджменту багатьох українських підприємств у сфері міжнародних економічних відносин.

Список використаної літератури

1. Циганкова Т.М. Глобальна торгова система : розвиток інститутів, правил: монографія / за ред. Т. М. Циганкової. Київ: КНЕУ, –інструментів СОТ 2013. – 660 с.
2. Закон України Про зовнішньоекономічну діяльність № 959-ХІІ від 16.04.1991 р. (зі змінами і доповненнями) URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/959-12/page> (дата звернення 12.11.2019)
2. ЗАКОН УКРАЇНИ Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму "єдиного вікна" та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України від 21 червня 2018 року URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/N_2473-VIII (дата звернення 22.11.2019)

3. Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів) №833/6024 від 21.09.2001 р.

4. Козак Ю. Г. Міжнародна торгівля : підручник / Ю. Г. Козак, Н. С. Логвінова, Н. В. Притула та ін. – 5-те вид. перероб. та доп. – К.; Катовіце ; Краков : Центр учбової літератури, 2015. – 272 с.

5. Казакова Н. А. Міжнародний торговельно-економічний обмін: форми і методи його здійснення на мезорівні / Н. А. Казакова, М. В. Шуба // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2013. – № 1042, вип. 1. – С. 21–24.

6. Основні показники зовнішньої торгівлі України .URL: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini (дата звернення 22.11.2019)

7. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2019. URL: <http://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення 27.11.2019)

8. Порівняння економік Польщі та України URL: <http://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-porivnyannya-ekonomik-polshhi-ta-ukraini> (дата звернення 27.11.2019)